

ZROD BULVÁRNEJ TLAČE V USA – II

LUBOŠ ŠEFČÁK

Kľúčové slová: bulvárna tlač – sloboda tlače – gramotnosť obyvateľstva – priemyselná revolúcia – šestáková tlač – inzercia – lokálne spravodajstvo – aktuálne informácie – senzácie – potreba masového trhu

V prvej tretine 19. storočia boli noviny ešte dielom osobnej žurnalistiky. Redakčnú prácu spravidla zvládol jeden redaktor. Noviny boli stále odkázané na tradičné zdroje informácií, ktoré „prichádzali samotné“. Viac ako polovica obsahu sa preberala z iných periodík. Takmer 30 percent všetkých správ uverejňovaných v periodickej tlači bolo o udalostiach starších ako mesiac. Iba niečo málo vyše 20 percent správ bolo o udalostiach, ktoré neboli staršie ako tri dni. V druhej tretine 19. storočia už bolo v amerických novinách takmer 60 percent všetkých správ aktuálnych a iba 7 percent starších ako jeden mesiac. Aj podiel materiálov preberaných z iných periodík sa zúžil z 54 percent na jednu tretinu.⁵ Na vlastnú tvorivú prácu redakcií sa tak zvyšovali nároky. V polovici 19. storočia takmer všetky noviny mali vlastného spravodajcu, resp. lokálkara, ktorý sa každodenne staral o spravodajstvo z mesta alebo z okolitého regiónu. Americká tlač ako celok zvyšovala rýchlosť a aktuálnosť spravodajstva a zdokonaľovala organizáciu aj techniku redakčnej práce. Skomercializovaná šestáková tlač, ktorá sa rozvíjala v najväčších mestách, však uvedené tendencie uplatňovala najrýchlejšie.

Zrod šestákovvej tlače

V tridsiatych rokoch, keď sa šestáková tlač začala rozvíjať, žilo vo veľkomestách necelých 10 percent obyvateľov Spojených štátov. Väčšina novín vychádzala v stredných a malých mestách, kde jednoznačne prevažovali týždenníky. Rozhodujúcou formou distribúcie tu bolo predplatné. Na obsahu novín sa približne jednou tretinou podieľalo lokálne a regionálne spravodajstvo. Väčšina novín bola ešte stranícka, proklamácia ich nezávislosti bola skôr výnimkou.

Veľký obrat v dejinách žurnalistiky priniesli počiatky masovej tlače v podobe vzniku lacnej šestákovvej tlače, nazývanej v Spojených štátoch penny press. Na prvý pokus o šestákovú – pennyovú tlač sa podujal roku 1830 philadelphský lekár dr. Christopher Columbus Conwell, keď začal vydávať noviny *Cent*. Conwell predával svoje noviny za jeden cent, nazývaný v Spojených štátoch tiež penny – odtiaľto spomínaný názov pre lacné noviny. Conwellov pokus, rovnako ako iné v Bostone a v New Yorku nemali najskôr veľký úspech.⁶

⁵ SHAW, D. L.: At the Crossroads: Change and Continuity in America Press News 1820–1860. In: *Journalism History*, 8/2, Summer 1981, s. 39 a d. – podľa KÖPPELOVÁ, B. – KÖPPL, L.: c. d., s. 280–281.

⁶ LEE, J. M.: *History of American Journalism*. Boston 1917, s. 186; PAYNE, G. H.: *History of Journalism in the United States*. New York 1925, s. 242; MOTT, F. L.: c. d., s. 239.

Základom obratu bola rýchla podnikateľská realizácia výtvarných priemyselnej revolúcie, ktorú v americkej tlači – na rozdiel od európskej – nehamovali nijaké osobitné finančno-ekonomické opatrenia zo strany štátu, ako bol novinový kolok, daň z papiera, daň z inzercie a podobne. Periodická tlač sa rozvíjala čoraz viac do podoby skutočne účinného prostriedku masovej komunikácie. Pre vznik masovej tlače nebola však ani tak charakteristická potreba vydavateľov uskutočňovať ideál slobody tlače a za pomoci periodickej tlače umožňovať ľuďom vo väčšom rozsahu, aby informovali verejnosť o svojich názoroch a aby boli čo najlepšie informovaní o udalostiach a názoroch iných. Bezprostredným podnetom nebola ani možnosť realizácie Jeffersonovho ušľachtilého demokratického ideálu, „aby každý mohol dostať noviny a vedel ich čítať“. Šestáková tlač vznikla predovšetkým z podnikateľskej potreby získať masový trh. Podnikatelia čoskoro zistili, že masová výroba periodík prináša znižovanie výrobných nákladov a v prípade zvyšovania odbytu periodickej tlače aj vysoké zisky.

Prvý úspešný šestákový denník

Prvé úspešné šestákové noviny – šesť ráz lacnejšie než dovtedajšie denníky – boli *New York Sun*, ktoré začal vydávať 3. septembra 1833 v New Yorku Benjamin Henry Day (1810–1889).⁷ Day prišiel do New Yorku ako tlačiarsky robotník, ktorý sa osamostatnil a jeho projekt šestákového denníka bol najprv východiskom z núdze.

Viac-menej vymyslené správy o rozličných zaujímavostiach, rôzne historiky a pikantérie zo sveta zločinu, sexu a pod. boli v Dayových novinách každodenne pripravovanou potravou pre čitateľov. Day prijal do redakcie aj súdničkára, aby spracúval každodenné spravodajstvo z prípadov mestského súdu. Napriek tomu, že ho tvrdo kritizovali tí, ktorí vychádzali z moralizátorského ponímania tlače ako vzdelávacieho a výchovného prostriedku širokých ľudových vrstiev, v krátkom čase začali uverejňovať spravodajstvo zo súdnej siene aj ďalšie denníky. Ale to nestačilo. Zločinecké príbehy čerpal bez zábran tiež z rozličných „krvákov“, ktoré vychádzali v podobe zošitov v masových nákladoch. Podobne spracúval sexuálnu tematiku zo šestákových zošitov „červenej knižnice“ s tým, že k príbehom pridal neurčité údaje o čase a mieste. Ako príklad takéhoto článku sa v literatúre uvádza príbeh baroneta, ktorý sa zalúbil do chovanice svojho otca, bol vydedený, a po všetkých protivenstvách nakoniec získal ruku svojej milovanej spolu so zdedeným titulom.

Príbeh celkom inakšieho zamerania uverejnil *New York Sun* v auguste 1835. Najskôr tu vyšlo viacero krátkych informácií o údajných astronomických pozorovaniach Johna Herschela, syna známeho astronóma a objaviteľa planéty Uran sira Williama Herschela. Pozorovania sa mali konať za pomoci nového teleskopu na observatóriu v Južnej Afrike. Čoskoro potom sa objavili postupne štyri senzačné články o živote na Mesiaci. V článkoch sa opisovala mesačná krajina, ktorú pozorovateľ v novom teleskope videl rovnako podrobne, ako by to bolo zo vzdialenosti 100 metrov na

⁷ LEE, J. M.: c. d., s. 187–188; PAYNE, G. H.: c. d., s. 243; BLEYER, W. G.: Main Currents in the History of American Journalism. Boston 1927, s. 154; MOTT, F. L. a kol.: New Survey of Journalism. Wisconsin 1965, s. 24; MOTT, F. L.: c. d., s. 220–227; EMERY, E.: The Press and America. Prentice Hall 1964, s. 324–326. Podrobne BRIEN, F. M.: The Story of The Sun. New York 1918.

Zemi. Výňatky z týchto článkov preberali ďalšie newyorské noviny. *New York Daily Advertiser* napísal, že „objavy sira Johna Herschela rozšírili znalosti ľudstva natoľko, že jeho meno bude nesmrtné“. Univerzita z Yale vyslala odborníkov oboznámiť sa s originálom správy. Posledný článok opisoval obyvateľov Mesiaca ako bytosti podobné netopierom. Potom prišlo oznámenie, že ďalšie objavy znemožnila porucha teleskopu. Bola to dokonalá mystifikácia, ktorej podľahli nielen čitatelia, ale aj ostatné noviny. *New York Sun* na základe toho dokonca zvýšil svoj náklad a celú záležitosť uzatvoril ako „žart“ na rozptýlenie verejnosti...⁸

Dodnes citované Dayove krédo „ak pes pohryzie človeka, to nie je správa pre noviny; správa pre noviny je vtedy, ak človek pohryzie psa“⁹ je lapidárnou charakteristikou poslania bulvárnej žurnalistiky. Náklad denníka *New York Sun* sa po niekoľkých mesiacoch zvýšil na 5 000 výtlačkov. Day zaviedol roku 1834 podľa anglického vzoru pouličnú kolportáž, čo mu prinieslo ďalšie zvýšenie nákladu na 10 000 výtlačkov. Tak prvý raz mohol dostať každý občan noviny za prijateľnú cenu a na dostupných miestach. Už v prvých vydaniach *New York Sunu* sa ponúkala „slušná provízia tým, ktorí by noviny kúpili, aby ich predávali ďalej“. Kolportéri mohli odobrat od Daya sto výtlačkov novín po jednom cente za 67 centov – ak ich zaplatili v hotovosti, alebo za 74 centov na úver, rozdiel bol ich ziskom.¹⁰ V roku 1836 zaberala inzercia 3/4 celého rozsahu novín a ich náklad stúpil až na 30 000 výtlačkov. Day bol prvý, kto urobil v Spojených štátoch zo správ výnosný obchod.¹¹

Počiatky konkurenčného boja

Úspech denníka *New York Sun* viedol k zakladaniu a vydávaniu ďalších šesťakoých novín, ako boli *Transcript*, *New Era*, *Man*, *Ladies Morning Star* a i. Nebezpečný rival pre *New York Sun* sa však objavil až v podobe nového denníka *New York Herald*,¹² ktorý začal 6. mája 1835 vydávať James Gordon Bennet (1795–1872).¹³ Vznik Bennetovho *New York Heraldu* bol vlastne začiatkom konkurenčného boja medzi vydavateľmi americkej tlače.

Vznikla kvalitatívne nová situácia. Dovtedy každý, kto chcel vydávať noviny, ak nemal sám dost peňazí, potreboval len nájsť si mecenáša a získať niekoľko stovák predplatiteľov bez toho, že by prekážal inému vydavateľovi. Tak ešte roku 1836 napríklad v New Yorku vychádzalo jedenásť šesťcentových denníkov s celkovým jednorazovým nákladom 21 400 výtlačkov, ktoré sa medzi tieto noviny delili viac-menej rovnakým dielom.¹⁴ Zatiaľ *New York Sun* mal už náklad 27 000 výtlačkov, teda väčší

⁸ KÖPPLOVÁ, B. – KÖPPL, L.: c. d., s. 286.

⁹ BUDÍN, S.: Sedmá velmoc. Praha 1966, s. 45.

¹⁰ SMITH, A.: The Newspaper. An International History. London 1979, s. 126; KÖPPLOVÁ, B. – KÖPPL, L.: c. d., s. 282; MARION, G.: Zastavte tisk. Praha 1956, s. 117.

¹¹ *New York Sun* vychádzal 120 rokov, premenil sa postupne na konzervatívny večerník a pohltil ho konkurenčný *World-Telegram*, ktorý patril do Scripps-Howardovho koncernu. Neskoršie pokračoval ako *New York-World-Telegram and the Sun*. Pozri napr. BUDÍN, S.: c. d., s. 26.

¹² *The New York Herald* (pôvodne *Morning Herald*) sa roku 1924 spojil s *Tribune* a vychádzal ako *The New York Herald Tribune*.

¹³ LEE, J. M.: c. d., s. 193–200; PAYNE, G. H.: c. d., s. 225–268; BLEYER, W. G.: c. d., s. 185–210; MOTT, G. F.: c. d., s. 24–25; MOTT, F. L.: c. d., s. 229–239; EMERY, E.: c. d., s. 221–224. Podrobne SEITZ, D. C.: The James Gordon Bennets. Indianapolis 1928.

¹⁴ MARION, G.: c. d., s. 118.

ako náklad všetkých jedenásť uvedených novín dovedna. Hlavným prameňom príjmov sa popri reklame a inzercii stala výška nákladu novín. Rodil sa novinársky priemysel a nelútostná podnikateľská konkurencia.

Bennet bol nesporne veľmi schopným novinárom a navyše mal obchodnícky talent. Vytvoril tiež známu zásadu: Každý deň zverejniť osobitnú senzáciu a sústrediť na ňu pozornosť celej verejnosti. Ako prvý mal v novinách stĺpček z Wall Streetu. Mal prvú spoločenskú rubriku, v ktorej najprv zosmiešňoval horných desattisíc, ale neskôršie sa ukázalo, že viac vynáša, ak si čitatelia môžu prečítať svoje mená v novinách.

V konkurenčnom boji neboli Bennetovi cudzie nijaké prostriedky. Čoskoro zistil, že prinášať spravodajstvo iba o pozitívnych, dobrých a veselých udalostiach nie je nič ľahké. Naproti tomu rýchlo vyšlo najavo, že pri nedostatku takéhoto spravodajstva bez problémov uspokojí čitateľov správami vzrušujúcimi negativisticky. Tak sa na stránky jeho novín dostávali čoraz častejšie zlé správy a s nimi vrahovia, zlodeji, podvodníci a podobne. Kriminálna, sexuálna a hocijaká škandalózna problematika, vykrádanie materiálov z cudzích – prevažne európskych novín bolo pre bulvárnu povahu *New York Herald* a jeho úspech samozrejmom každodennou potrebou. Pri nedostatku zaujímavého materiálu vyprodukoval Bennet pre svoj *New York Herald* bez škrupúl vymyslené udalosti. Ako príklad sa traduje celkom povymýšľaná správa o úteku niekoľkých šeliem z newyorskej zoologickej záhrady a o nasledujúcom boji tigrov a levov s občanmi v uliciach mesta... Bennet bol fanatickým lovcem senzačných správ súcich na zverejnenie bez ohľadu na to, či to bude niekomu na škodu alebo na osoh.

Keď bol roku 1857 položený prvý kábel cez Atlantik, začal *New York Herald* prinášať telegrafické správy z Európy a platil taxu 5 dolárov za slovo.¹⁵ Sám seba Bennet porovnával s Napoleonom a v reklame anticipoval Barnuma. Roku 1837 Bennet vyhlásil: „Shakespeare je veľkým géniom drámy, Scott románu, Milton a Byron poémy – a ja, myslím, že som géniom novín.“¹⁶ Bolo mu ľahostajné, ako o ňom písali iné noviny, hlavné bolo, že o Bennetovi museli písať. Roku 1838 ako prvý zaviedol pre svoje noviny európskych korešpondentov.

Bennet dosiahol svoj podnikateľský cieľ veľmi rýchlo. Roku 1860 mal osemstránkový *New York Herald* päť strán redakčného textu a trojstranovú inzerciu. Zatiaľ čo konkurenčný *New York Sun* mal jednorazový náklad 59 000 výtlačkov, náklad *New York Herald* bol v tom istom čase 77 000 výtlačkov.¹⁷ To vtedy znamenalo prvenstvo. Bennet je právom považovaný za jednu z prominentných osobností histórie americkej žurnalistiky. Bol zakladateľom nového typu novín a tvorivého typu novinárov, pre ktorých etické zásady alebo politické názory nehrali nijakú úlohu a zisk bol všetkým.

Prvé seriózne šestákové noviny

Pri všetkom rozmachu periodickej tlače nemali Spojené štáty až do začiatku štyridsiatych rokov 19. storočia nijaké veľké seriózne noviny. Až roku 1841 prišiel na

¹⁵ KOUDELKA, J.: Anglosaský tisk. Praha 1935, s. 51.

¹⁶ *New York Herald* z 28. februára 1837 – podľa MOTT, F. L.: c. d., s. 229.

¹⁷ MOTT, F. L.: c. d., s. 237.

scénu ďalší popredný predstaviteľ americkej žurnalistiky Horace Greeley (1811-1872)¹⁸ a založil nový denník *New York Tribune*. Prvé číslo vyšlo 10. apríla 1841 a o dva mesiace mali tieto noviny už jednorazový náklad 11 000 výtlačkov. Greeley, ktorý sa stal najvýznamnejším novinárom svojej doby, dal vedieť, že jeho noviny budú lacné, ale slušné, a budú sa vyhybať „témam, ktoré smú znevažovať stránky našich popredných šestákových novín“. Krátko pred občianskou vojnou stúpol náklad *New York Tribune* na 45 000 výtlačkov. To bolo signálom, aby sa Greeley pustil do súperenia so svojimi šestákovými konkurentmi. Rivalita a boj o čitateľov došli tak ďaleko, že *New York Sun* zorganizoval útoky na kolportérov *New York Tribune*, čo sa považuje za prvý prípad podliactva, aké sa uplatňovalo v neskorších amerických „novinových vojnách“.

Dvojcentová *New York Tribune* v rozšírenosti medzi čitateľmi vždy ostala pozadu za jednocentovým *New York Sunom* a dvojcentovým *New York Heraldom*. Celá konkurencia však zaostala oproti *New York Tribune* v jej serióznosti a navyše aj v jej týždennom vydaní *New York Weekly Tribune*, určenom pre farmárov v stredozápadných štátoch, ktoré dosiahlo roku 1860 rekordný jednorazový náklad 200 000 výtlačkov. To privedlo vtedajšieho publicistu Bayarda Taylora k dodnes citovanému výroku, že čitatelia majú *New York Tribune* položenú vedľa biblie.¹⁹ Pre celú jednu generáciu bola *New York Tribune* s Greeleyovým „mohutným hlasom morálky“ zrejme najvplyvnejšími novinami v krajine.

Greeleyho *New York Tribune* mala ostrý protiotrokársky kurz a rovnako sa postavila aj proti vojne Spojených štátov s Mexikom. Prebojovávala odborové organizácie, sociálne reformy a demokratické idey. Okrem spravodajstva bolo možné čítať úvahy a diskusie o politických otázkach, o hospodárstve, pracovných podmienkach, vzdelaní, alkoholizme, problémoch prisťahovalcov, osídľovaní západných území atď. Prispievateľmi *New York Tribune* boli aj utopickí socialisti a jej korešpondentom z Európy a londýnskym dopisovateľom bol v rokoch 1851 až 1862 i Karol Marx.²⁰ Konkurencia na čele s Bennetom nazývala Greeleyho „bezbožným socialistom“ a priaznivci ho považovali za „nenapraviteľného idealistu“.

Nikdy predtým v americkom novinárstve nemali jednotlivé noviny taký vplyv v krajine ako Greeleyho *New York Tribune*. Greeleyho význam sa prejavil aj v jeho osobnom kontakte s prezidentom Lincolnom. Roku 1872 Greeley dokonca kandidoval za prezidenta Spojených štátov.²¹ Jeho *New York Tribune* nepochybne ojedinelým spôsobom demonštrovala význam serióznej mienkotvornej tlače.

Greeley mal vynikajúcich spolupracovníkov, ktorí sa zapísali takisto do histórie amerického novinárstva, ako napríklad Charles A. Dana, Henry J. Raymond, Margaret Fullerová, Henry James a ďalší. Jeden z nich – Charles A. Dana (1819–1897)²² prevzal roku 1868 vedenie *New York Sunu*.

¹⁸ LEE, J. M.: c. d., s. 209–210; PAYNE, G. H.: c. d., s. 269–281; BLEYER, W. G.: c. d., s. 211–238; MOTT, G. F.: c. d., s. 25; MOTT, F. L.: c. d., s. 267–278; EMERY, E.: c. d., s. 225–236. Podrobne LINN, W. A.: Horace Greeley. New York 1903; SEITZ, D. C.: Horace Greeley. Indianapolis 1926; STODDARD, H. L.: Horace Greeley. New York 1946.

¹⁹ The Columbia Encyclopedia. New York 1952, s. 816; TEBBEL, J.: The Compact History of the American Newspaper. New York 1966, s. 106.

²⁰ Bližšie napríklad SNYDER, L. L. – MORRIS, R. B.: A Treasury of Great Reporting. New York 1962, s. 139; MOTT, F. L.: c. d., s. 274.

²¹ The Encyclopedia of American Facts..., c. d., s. 300.

²² Podrobne WILLSON, J. H.: Life of Charles A. Dana. New York 1907; STONE, C.: Dana and The Sun. New York 1938.

Ďalší z Greelyho spolupracovníkov – Henry J. Raymond (1820–1869) založil roku 1851 *The New York Daily Times*. Prvé číslo nového denníka vyšlo 18. septembra 1851 a po desiatich týždňoch mal už náklad 20 000 výtlačkov. Od roku 1857 dodnes vychádza pod skráteným názvom *The New York Times*.²³ Pre vývin americkej tlače je charakteristické, že ak Day založil svoj podnik s 300 dolármi, Bennet potreboval 500 dolárov, ale Greeley už zakladal svoju *New York Tribune* s 3 000 dolármi a o desať rokov neskôršie potreboval Raymond na založenie nového denníka spoločnosť s kapitálom 10 000 dolárov, z čoho polovicu investovali do tlačiarenského zariadenia.²⁴

The New York Times na rozdiel od všetkých ostatných šestákových novín – s výnimkou *New York Tribune* – boli od začiatku veľmi kultivované, skutočne dbali o novinársku morálku a istú dávku konzervativizmu – podľa vzoru svojho londýnskeho menovca. *The New York Times* dokonca nemali nijakých zberateľov inzercie, vychádzajúc zo stanoviska, že je záujmom inzerentov, aby si sami našli cestu k novinám. To bol v Spojených štátoch vtedy už priam kacírsky názor v otázke získavania inzercie a reklamy. Tieto noviny mali prísne názory, boli polemické, neznižovali sa však k žľčovitosti. Raymondove noviny sa neskrývali za nestrannosť. Vznikli nakrátko ako noviny strany whigov, po jej zániku boli nezávislé a potom sa priklonili na stranu novozałożených republikánov. Raymond sám napísal roku 1856 prvý program Republikánskej strany.

Napriek tomu, čo sa tu povedalo o úspechu a význame nezávislej šestákovkej tlače, je skutočnosťou, že v období od jej vzniku až do vypuknutia občianskej vojny roku 1861 v americkom novinárstve naďalej dominovala stranícka politická tlač. Špecifikom americkej straníckej tlače ostalo, že bola vždy v súkromných rukách.

Obdobie rokov 1833 až 1861 charakterizuje veľký rozvoj nákladov novín a vznik lacnej šestákovkej tlače. Šestáková tlač bola vyvrcholením žurnalistiky novinárskych osobností a vytvorila aj predpoklady na frontálny nástup nepolitickej masovej tlače v druhej polovici 19. storočia, ktorá bola už dosť jednostrannou záležitosťou obchodného podnikania.

Roku 1860 bolo v Spojených štátoch okolo 3 000 titulov novín a časopisov, z čoho 10 percent tvorili denníky.²⁵ Iba 5 percent všetkých periodík sa považovalo za neutrálne alebo nezávislé, ostatné všetky boli stranícke, resp. obchodné. Strediskom periodickej tlače sa stal New York. Denníky s masovými nákladmi, ktoré bolo možné rátať na desaťtisíce výtlačkov, sa však rozvíjali aj v ďalších mestách, ako napríklad *Boston Mail*, *Public Ledger* vo Philadelphii a iné. Popredné noviny mali vlastných spravodajcov vo Washingtone, ale aj v ďalších významných mestách, či už v Spojených štátoch alebo v Európe. Noviny si začali organizovať nákladné expresné siete na doručovanie informácií. Ak v tomto období dosahovali jednotlivé americké periodiká dobové maximálne náklady, ktoré možno rátať v desaťtisícoch výtlačkov, pre-

²³ PAYNE, G. H.: c. d., s. 282–294; BLEYER, W. G.: c. d., s. 239–251; MOTT, G. F.: c. d., s. 25; MOTT, F. L.: c. d., s. 278–281; EMERY, E.: c. d., s. 237–238. Podrobne MAVERICK, A.: *Henry J. Raymond and the New York Press for 30 Years*. Hartford 1870; DAVIS, E.: *History of The New York Times, 1851–1921*. New York 1921; BERGER, M.: *The Story of The New York Times*. New York 1951.

²⁴ MOTT, F. L.: c. d., s. 279; SMITH, A.: c. d., s. 139.

²⁵ MOTT, F. L.: c. d., s. 216.

važná väčšina titulov mala naďalej veľmi nízke priemerné náklady. Objavili sa už prvé veľké obrázkové týždenníky a populárne mesačníky – magazíny.²⁶

Všeobecný rozvoj, ktorý sa prejavoval zvlášť na zvyšovaní nákladov novín a časopisov, ovplyvňovalo v Spojených štátoch niekoľko špecifických činiteľov:

– Predovšetkým to bolo sústavné a rýchle zvyšovanie počtu obyvateľstva zásluhou neustále narastajúcej imigrácie z ostatného sveta, predovšetkým z Európy. Ak mali Spojené štáty roku 1830 sotva 13 miliónov obyvateľov, podľa sčítania ľudu roku 1860 ich bolo už 31 443 321 a roku 1890 to bolo 62 947 714 obyvateľov.

– Nemalý význam na rozširovanie počtu čitateľov malo veľmi nízke percento negramotných. Podľa štatistických údajov v roku 1840 vedelo v Spojených štátoch čítať a písať 87 percent všetkých obyvateľov a 91 percent belochov. V roku 1860 tu bolo – bez černochov – takisto len 9 percent negramotného obyvateľstva.²⁷ Závažné postavenie mala tiež postupná realizácia systému všeobecného vzdelávania.

– Pozitívnu úlohu podnecovateľa záujmu o verejné záležitosti zohral v tomto období politický demokratický systém, rozvíjajúci sa v kvalitatívne odlišných, priaznivejších podmienkach v porovnaní s Európou.

– Podmienkou rozšírenosti šestákovej tlače bola nízka cena, ktorú určovali nielen vysoké náklady, ale aj výnosná obchodná inzercia. K tradičným inzerátom pribúdali stále viac také, ktoré propagovali akciové spoločnosti, obchod, priemysel a tovar širokej spotreby, čo umožňovalo začať kalkulovať s nižšou predajnou cenou novín, než boli ich výrobné náklady.

– Počet čitateľov priamo závisel od ceny novín, ktorú ovplyvňovala popri inzercii úroveň tlačiarenskej a papierenskej techniky, neexistencia v Európe smutne známych „daní z vedomostí“, poštové sadzby, telegrafné poplatky a podobne. Hlavným faktorom tu bol nástup priemyselnej revolúcie a jej široké uplatnenie v oblasti žurnalistiky.

– Rozhodujúcim stimulom rozvoja americkej žurnalistiky sa však stalo popri slobode tlače predovšetkým podnikanie vo sfére periodickej tlače.

Ak americká žurnalistika tohto obdobia, ale aj nasledujúcich období, mohla byť vzorom pre ostatné krajiny v progresívnom využívaní všetkých výtvarných a technických rodiačej sa techniky, predajnosť, škandalizovanie a senzáciovosť jej stránickej, obchodnej a závažnej časti šestákovej tlače bola zase predmetom oprávnenej kritiky a odsudzovania. Napríklad už Charles Dickens po návšteve Spojených štátov roku 1842 ostro kritizoval vo svojich Amerických poznámkach (*American Notes*) skutočnosť, že „tlač mala svoje sľedivé oči v každom dome a jej čierna ruka siahala do každého úradu v krajine, od prezidenta až po poštára,“ čo zneužívala nielen na senzácie, ale často aj na vydieranie a korupciu.²⁸ Prvou väčšou domácou kritikou neutešeného etického stavu americkej tlače bola kniha amerického novinára Lamberta A. Wilmera, vydaná roku 1859 vo Philadelphii pod názvom *Náš tlačový gang alebo úplné odhalenie korupcií a zločinov amerických novín*.²⁹ Americká tlač uprostred minulého storočia – diametrálne odlišná v kvalite techniky a etiky – bola v každom prípade predobrazom

²⁶ Pozri podrobne napríklad prehľadnú prácu WOOD, J. P.: *Magazines in the United States*. New York 1956 a rozsiahle štvorzväzkové dielo MOTT, F. L.: *A History of American Magazines*. Cambridge 1957.

²⁷ MOTT, F. L.: c. d., s. 304.

²⁸ MOTT, F. L.: c. d., s. 310.

²⁹ WILMER, L. A.: *Our Press Gang; or A complete Exposition of the Corruptions and Crimes of the American Newspapers*. Philadelphia 1859.

vzniku masovej tlače koncom 19. storočia ako výsledku logického pokračovania rozvoja novinárskeho podnikania.

Je historickou skutočnosťou, že v Spojených štátoch sa zrodil nový typ novín, určených pre široké ľudové vrstvy, pripravené čítať, recipovať informácie, rozširovať si znalosti a žiadajúce tiež od tlače zábavu a rozptýlenie. Tento typ nepolitickej, populárnej tlače prelomil kultúrny monopol horných a stredných vrstiev obyvateľstva na čítanie novín a rozšíril sa na celom svete. Ak ako kladný príklad môže poslúžiť Greleeyho *New York Tribune*, tak ako negatívny možno uviesť Dayov *New York Sun* alebo Bennetov *New York Herald*. V Anglicku sa objavili prvé šestákové noviny až po zrušení „daní z vedomostí“ roku 1855 v podobe Levyho denníka *Daily Telegraph*, po ktorom od roku 1857 nasledoval *Standard* a neskôr *Daily News*.³⁰ Prvým šestákovým denníkom na európskom kontinente bol francúzsky *Le Petit Journal* od roku 1863, za ním nasledoval *Le Petit Parisien* od roku 1883, potom *Le Matin* a *Le Journal*.³¹ Nemecko, Rakúsko, Taliansko a ďalšie krajiny v tomto smere zaostali o desaťročia.³² Šestáková tlač vytvorila v popredných krajinách predpoklady na rozmach masovej tlače s miliónovými nákladmi v poslednej tretine 19. storočia.

Adresa autora: doc. JUDr. Luboš Šefčák, CSc., Katedra žurnalistiky FF UK, Štúrova 9, 811 02 Bratislava

Birth of the Boulevard Press – II.

Luboš Šefčák

Keywords: boulevard press, freedom of the press – population literacy – industrial revolution – penny press – advertising – local news – up-to-date information – sensation – necessity of the mass market

The label „boulevard press“ still have a pejorative meaning in our country. Actually, two categories of the „boulevard press“ exist. To the first one belongs the really poor quality press. In the second category we can find the cultivated type of the „boulevard press“, the popular papers which have an irreplaceable position in the press systems around the world.

Historically, in the 30s, a new kind of the press was born in the United States. This press was devoted to the ordinary people that were ready to read it, receive information and extend their knowledge but also to enjoy it as a source of entertainment.

This non-political and popular press broke the cultural monopoly of the upper and middle classes in reading the press and spread itself all around the world. As a positive example, the Greeley's New York Tribune can be mentioned. The Day's New York Sun or the Bennet's New York Herald are the opposite. In the second half of the 19th century, the „boulevard press“ have been establishing also in England, France and another European countries. The „penny press“ was at the beginning of the press for mass audiences due to the circulation of millions copies which occurred at the end of the 19th century.

³⁰ ŠEFČÁK, L. – VOJTEK, J.: Dejiny svetového novinárstva I. Dejiny anglického novinárstva. Bratislava, UK 1992, s. 45–48.

³¹ SERAFÍNOVÁ, D.: Dejiny svetového novinárstva II. Dejiny francúzskeho novinárstva. Bratislava, UK 1994, s. 29 a 41–42.

³² Za prvé šestákové noviny na Slovensku považujeme denník *Slovenská politika* (1920-45), ktorý v tridsiatych rokoch dosiahol náklad 30 000 výtlačkov, čo vtedy znamenalo najvyšší náklad medzi slovenskými denníkmi. Bližšie DUHAJOVÁ, Z. – ŠEFČÁK, L.: Dejiny slovenského novinárstva 1918–1948. Bratislava, UK 1993, s. 43–44.